

Türkiye’de Bireysel Emeklilik Sistemi’nin (BES) Algılanma Düzeyi: Ordu İli Örneği¹

Perception level of The Private Pension System(PPS) in Turkey: The Case of Ordu Province

Ceyda ŞATAF*
Osman YILDIRIM**

ÖZ

BES kişilerin emekli oldukları dönem için birikim yapmalarını amaçlayan ve bu doğrultuda devletin de yapılan birikimlere belirli şartlar altında ek katkılar sunduğu bir sistemdir. Sistem çalışan veya çalışmayan herkes için aynı şekilde işlemektedir. Bu açıdan çalışan bireylerin çalışma hayatlarından çekilmeleri sonrası geçmiş hizmetleri karşılığında hak kazandıkları emeklilik gelirlerine ilave bir katkı sunmaktadır. Sistem aynı zamanda kamu bütçesine de büyük kaynak oluşturduğu için devlet tarafından teşvik edilmektedir. Çalışmada BES'nin tanınırlığı ve bireylerin sisteme yönelik düşüncelerinin tespit edilmesi amaçlanmaktadır. Bu amaçla hazırlanan 30 soruluk anket uygulaması Ordu ilinde rastgele seçilen ve işgücüne dahil olan 371 kişilik örneklem üzerinde uygulanmıştır. Çalışmada SPSS 22.0 paket programı kullanılarak frekans ve yüzde analizi yapılmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre katılımcılar tarafından sistemde emeklilik yaş şartının düşürülmesi sıklıkla tercih edilmiş ve sisteme tam olarak güven sağlanamamıştır. Ayrıca sisteme kayıt olanların çoğunun; 25-44 yaş aralığında, en az üniversite mezunu ve aylık gelir seviyesi yüksek olan katılımcılar olduğu sonucuna varılmıştır.

ANAHTAR KELİMELER

Bireysel Emeklilik Sistemi, Devlet Katkılı Birikim, Ordu İli

ABSTRACT

The individual pension system is a system in which individuals accumulate for their retirement period and in this direction, the state provides additional contributions to the savings made under certain conditions. The system works in the same way for anyone working or not working. In this respect, they make an additional contribution to the retirement income they have earned in return for their past services after the withdrawal of their working lives. The system is also encouraged by the state as it also provides a great resource for the public budget. The system is also encouraged by the state, as it is also a major source of public budget. The aim of the study is to identify the individual pension system and to determine the individual's thoughts about the system. Prepared for this purpose this survey consisting of 30 questions applied to 371 people samples included in the work for randomly selected in Ordu province. In this study, frequency and percentage analysis were performed by using SPSS 22.0 package program. According to the results of the study, it was frequently preferred by the participants to reduce their retirement requirement in the system and the system could not be fully secured. In addition, many of those who registered in the system; it is concluded that there are at least 25-44 age group, at least university graduates and high monthly income level.

KEYWORDS

Individual Pension System, State Supported Accumulation, Ordu

Makale Geliş Tarihi / Submission Date 11.07.2019		Makale Kabul Tarihi / Date of Acceptance 09.10.2019	
Atıf	Şataf, C. ve Yıldırım, O. (2019). Türkiye’de Bireysel Emeklilik Sistemi’nin (Bes) Algılanma Düzeyi: Ordu İli Örneği. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi, 22 (2), 572-588.		

¹ Bu çalışma Dr.Öğr.Üyesi. Ceyda Şataf danışmanlığında hazırlanan “Bireysel Emeklilik Sisteminin Türkiye’de Uygulanışı ve Uygulamaya Yönelik Bireylerin Yaklaşımı: Ordu İli Örneği” yüksek lisans tezinden oluşturulmuştur.

* Dr. Öğr.Üyesi, Süleyman Demirel Üniversitesi, İİBF, Maliye Bölümü, ceydasataf@sdu.edu.tr, ORCID:0000-0002-7112-6546

** Bilim uzman, yildirim.osman@windowslive.com, ORCID:0000-0001-6053-8302---

GİRİŞ

Dünyada küresel konjonktürde yaşanan krizler, yüksek faizler ve enflasyon, artan işsizlik, kamu emeklilik sitemlerinin iflas etmesi gibi ekonomik ve demografik sorunlar ülke ekonomilerinin bozulmasına neden olmuştur. Bu durumdan kurtulmak isteyen ülkeler ekonomi politikalarını yurtiçi tasarrufları artırmaya yönelik yöntemlere ve uygulamalara kaydırmaya çalışmışlardır. Bu bağlamda sosyal güvenlik sistemlerini reforma tabi tutarak bireylerin tasarruf eğilimini artıracak şekilde düzenlenmesine yönelik uygulamalar geliştirmişlerdir. Sosyal güvenlik sisteminin yeniden etkin bir biçimde işlemlerini sağlamak amacıyla gerçekleştirilen yeni düzenlemeler kapsamında BES uygulamasına geçilmiştir.

BES; bireylerin çalışır durumda oldukları zamanda sistemli olarak tasarruf yapmaları, tasarruf olarak elde ettikleri birikimlerin fonlarda değerlendirilmesiyle emeklilik geliri elde etmeye yönelik olarak tasarlanmış bir yöntemdir. Aynı zamanda bireyler tarafından yatırılan katkı payları yatırıma dönüşerek yeni istihdam alanları açılmasını, yurtiçi tasarruf seviyesinin artırılması, sermaye piyasalarını derinleştirerek piyasadaki dalgalanmaların azaltılmasını da sağlayan bir sistemdir.

Gelişmiş ve gelişmekte olan birçok ülke tarafından uygulanan BES var olan emeklilik sistemini eksikliklerini gideren çağdaş bir emeklilik sistemidir. Bireysel emeklilikte kullanılan yatırım fonları, BES’ni uygulayan ülkeler için önemli bir ekonomik öge olmaktadır. Sermaye piyasalarında önemli bir yeri olan bireysel emeklilik yatırım fonları dünya genelinde giderek büyümekte ve sermaye piyasalarında önemli bir yere sahip olmaktadır.

Türkiye’de 2003’ten bu yana uygulamaya geçen BES’nde 2019 yılı Nisan ayı itibariyle 93.822.5 milyon TL fon büyüklüğüne, sisteme giren katılımcı sayısı ise 6.813.000 kişiye ulaşılmıştır.

Çalışma üç bölüm vardır. Birinci bölümde; bireysel emeklilik kavramına, tanıma, BES’in tarihsel gelişimine değinilmiş, ikinci bölümde BES’nin Türkiye’deki tarihsel gelişimi detaylı bir şekilde incelenmiştir. Üçüncü bölümde; Ordu ilinde yaşayan kişilerin BES hakkındaki görüşlerinin değerlendirilmesi için anket çalışması yapılmıştır.

1.KAVRAMSAL OLARAK BİREYSEL EMEKLİLİK

“Bireysel emeklilik tasarruf ve yatırım sistemi ikinci emeklilik geliri ile bireylerin emeklilikte refah seviyelerinin artmasına, alt yapı yatırımları ve uzun vadeli yatırımlara kaynak yaratılarak sistemin yeni iş ve istihdam olanakları yaratmasına, sosyal güvenliğin kapsamının artmasına ve kamunun sosyal güvenlik kaynaklanan yükünün azaltılmasına, mali sektörde uzun vadeli fonların artmasına böylece mali sektörün daha sağlıklı işlemlerine, enflasyonla mücadele ve istikrarlı büyümeye olumlu katkı sağlamasına, kurumsal yatırım stratejileri piyasalardaki dalgalanmaların ve spekülasyonların azalmasına, sermaye piyasasının derinleşmesine olanak sağlayacak bir özel emeklilik sistemidir (<http://www.bireyselemlilik.gov.tr/tarihce.htm>, web erişimi: 14.05.2017).

BES;

- Kişiler yaşlandıklarında veya iş yapamaz durumda olduklarında ilave bir gelir kazanmaya yönelik,
- Bireylerin katkı paylarını bireysel hesaplarında takip edebildiği,
- Birikim tutarlarının ve birikim biçiminin katılımcının bizzat kendisi tarafından belirlendiği,
- Devletin emeklilik sistemini eksik yönlerini gideren nitelikte ama mecburi devlet sigortasına bağımlı olmayan,
- Hususi sigorta firmaları tarafından idare edilen,
- İsteğe bağılı bir tasarruf sistemidir(Özbolet, 2004:66).

Devletin sosyal güvenlik sisteminin eksikliklerini gidermek amacıyla kurulan BES; bireylerin iş hayatında çalıştıkları süre içerisinde yaptıkları düzenli ilave birikimlerini yatırıma yönlendirilmesini sağlayarak, meydana gelecek birikimlerle, birikim yaptıkları dönemde sahip oldukları mevcut refah düzeyinin emekli oldukları dönemde de devam ettirebilmektir. Gönüllü katılım temeline dayalı bir sistemdir (<http://www.egm.org.tr/?sid=69>, web erişim tarihi: 14.05.2019).

2.BES’İN ORTAYA ÇIKIŞI VE TARİHSEL GELİŞİMİ

Dünyanın birçok ülkesinde her nesil refah seviyesini kendisinden önce gelen nesilden daha yüksek tutmak için çabalamıştır. Sosyal güvenlik alanındaki yükseltmek istenen bu refah seviyesi, sosyal risklerin tümünü

kapsamına almaya yönelik olmuştur. İnsanların yaşlanmaya başlamasıyla birlikte de bu ihtiyaçlar artmış ve daha refah bir hayat sürme talebi ortaya çıkmıştır (Köseoğlu, 2009:45).

Bilindiği kadarıyla tarihte ilk emeklilik ifadesi 1285 yılında İngiltere’de geçmiştir. İngiliz mevzuatına göre; kilisede üst mevkili bir rahip emeklilik isteminde bulunursa, bu istem özel bir heyete yaptırılacaktır ancak heyetin nasıl meydana geldiği ve bu konuyla ilgili nasıl bir hüküm verdiği bilinmemektedir (Öztürk, 2010:5).

Özel emeklilik fonu ise ilk olarak 1375 yılında İngiltere’de görülmektedir. Esnaf ve Sanatkarlar için oluşturulan fonun ismi “Of St. James at Garlekhithe of London” olarak bilinmektedir (Özer ve Gürel, 2014:160).

Çalışanların sadece devlet aracılığıyla verilen sosyal güvenlik sisteminden değil özel emeklilik şirketlerinden de emekli olmalarına olanak tanıyan, fonlama modeline dayalı özel emeklilik sistemi ilk olarak 1862’de Avustralya’da “Bank of South Wales” aracılığıyla kurulmuştur (Erol ve Yıldırım, 2004:152). Özel emeklilik sistemiyle emeklilik maaşı planı sağlayan ilk araç ise 1902 yılında İngiltere’de Equitable Life Assurance Society aracılığıyla oluşturulan hayat sigortası poliçesidir (Yanardağ, 2010:93).

BES’nin popülerliği 2000’li yıllarda oldukça artış göstermiştir. Gelişmekte olan ülkeler içinde durum bu şekildedir ve özel emeklilik fonları yeni bir uygulamadır. 2000’li yıllardan sonra gelişmekte olan ülkelerin sosyal güvenlik harcamalarını kısmak ve sosyal güvenlik harcamalarının bütçedeki ağırlığını düşürebilme amacıyla BES’i isteklendirici kararlar aldıkları görülmektedir (Bayraktutan ve Şahin, 2007:101).

2.1.Türkiye’deki Bes

BES, özel bir emeklilik yöntemidir. Özel emeklilik denilerek kastedilen: Devlet tarafından değil, tamamının özel şirketler tarafından yapıldığı, kamunun ise gözetim ve denetim olarak BES’i yürüttüğü, aynı zamanda yasal alt yapısını oluşturduğu bir sistemdir (Köseoğlu, 2009:58).

Türkiye’de Sosyal Güvenlik Kurumu’nun etkin işlememesi, BES’in getirilmesinin en önemli nedenidir. Geçmiş yıllara bakıldığında SSK ve Bağ-Kur’da sık sık prim afları çıkmış, erken emekliliğin getirilmesi neticesinde çalışabilecek durumda olan bireylerin devletten aylık almaya devam etmiş olması gibi nedenlerden dolayı sosyal güvenlik sisteminde çok miktarda gelir kayıpları yaşanmıştır. 1990’lı yılların sonlarına doğru sosyal güvenlik sisteminde yeni düzenleme çalışmaları başlamış ve 28 Mart 2001’de 4632 Sayılı Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu kabul edilmiştir (Can, 2010:140).

Kamusal emeklilik olarak bilinen ve çalışanların katılmaya mecburi kılındığı, kamunun denetimi ve yönetimi altında çalışan birinci basamak sosyal sigorta kurumları dünyada olduğu gibi Türkiye’de de mecburi birinci basamağı oluşturmaktadır. İşyeri ya da iş kolu bazlı faaliyet gösteren sosyal güvenliğin ikinci ayağı olan mesleki emeklilik programları Türkiye’de yeterince gelişim gösterememiştir. Gelişmiş ülkelerde gönüllülük esaslı temelli, gelişmekte olan ülkelerde ise zorunluluk esaslı temeline oluşturulan BES Türkiye’de sosyal güvenlik sisteminin üçüncü ayağını oluşturmaktadır (Apak ve Taşçıyan, 2010:123-124).

BES yoluyla daha rahat bir emeklilik dönemi geçirmek için birikim yapan kişiler mikro ekonomik temelde şahsi menfaatleri için harekete geçerken, makroekonomik temelde şahsi birikimlerinin milli tasarruf seviyesinin artmasına katkıda bulunmaktadır. BES’in makroekonomik faydaları sıralanacak olursa (Ergenekon,1998:27):

- Kişiler, ikinci bir emeklilik geliriyle emeklilik dönemindeki refah düzeyleri artar
- Milli tasarruf seviyesini artırır
- Kamu ve mali sektörün uzun vadeli nakit gereksinimini karşılar
- Kamunun Sosyal Güvenlikteki yükünü azaltır
- Kayıt dışı ekonomi azalır
- Piyasalardaki spekülasyonların ve dalgalanmaların azaltılmasını sağlar
- Sermaye piyasalarının derinleşmesine katkı sağlar
- Enflasyonla mücadeleye olumlu katkı sağlar
- İstikrarlı büyümeye yardımcı olur.

2.2.BES’nin Amacı ve Kapsamı

Türkiye’de uygulanmakta olan BES’in amacı ve kapsamı 4632 sayılı Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu’nda belirtilmiştir. İlgili kanunun 1. maddesinde; “Bu kanunun amacı, kamu sosyal güvenlik sisteminin tamamlayıcısı olarak, bireylerin emekliliğe yönelik tasarruflarının yatırıma yönlendirilmesi ile emeklilik döneminde ek bir gelir sağlanarak refah düzeylerinin yükseltilmesi, ekonomiye uzun vadeli kaynak yaratarak istihdamın artırılması ve ekonomik kalkınmaya katkıda bulunulmasını temin etmektir.” şeklinde tanımlanmıştır (T.C. Resmi Gazete, Sayı:24366).

BES daha rahat ve refah emeklilik dönemi geçirmeye yönelik tasarruf ve yatırım sistemi olup, zorunlu sosyal güvenlik sistemine ilaveten bireylerin tercihlerine göre ikinci bir emeklilik kazancı sağlayabilmelerinin altyapısının meydana getirilmesi amaçlanmaktadır (Dağalp, 2005:2).

Korkmaz’a göre; 4632 sayılı yasa incelendiğinde, Türkiye’deki emekliliğe yönelik olarak yapılan tasarrufların ülke ekonomisinin gelişimine katkı sağlamasının amaçlandığı görülmektedir. Uzun vadeli yatırımlar için gerekli fonların sağlanması, devletin uzun vadeli olanak sağlanması, ulusal yatırımın eğiliminin artırılması sistemin amaçları arasında yer almaktadır (Korkmaz, 2006:148).

Kanunla elde edilmek istenen sosyal amaçlar; kamunun sağlamış olduğu sosyal güvenlik sistemine ilaveten, sosyal güvenlik garantisi sağlayan kurumsal yapıyı kurmaktır. Kişileri geleceğe ve emekliliğe yönelik olarak refah seviyesini arttıracak ilave kazançla sahip olmalarını sağlamak ve bununla beraber ekonomiye uzun vadeli kaynak transferi sağlayarak üretim, istihdam, istikrarlı büyüme ve sermaye piyasasının derinleşmesini sağlamaktır (Aydın, 2008:47).

4632 sayılı yasanın ilk maddesinde; “Emeklilik şirketlerinin kuruluş, çalışma, yönetim ve denetimine, kişilerin sisteme katılma, ayrılma ve emeklilik koşullarına, emeklilik yatırım fonlarının kuruluşuna, katkıların bu fonlarda toplanmasına ve değerlendirilmesine, aracılık hizmetlerine, kamuya açıklanacak bilgilerin kapsamına ve bireysel emeklilikle ilgili diğer hususlara ilişkin esas ve usulleri düzenlemektir” şeklinde belirtilmiştir (T.C. Resmi Gazete, Sayı:24366).

2.3.BES’in Temel Özellikleri

Türkiye’de uygulanan BES’in temel özellikleri 4632 sayılı yasada belirtilmiştir. Bunlar;

- **Gönüllü Katılım:** 18 yaşını dolduran, yasal olarak medeni haklarını kullanma ehliyetine sahip tüm bireyler BES’ne kendi rızası doğrultusunda katılabilmektedir. Sisteme katılacak kişiler için herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşuna dahil olmak/olmamak gibi bir şart söz konusu değildir (Sezer, 2008:32).
- **İşveren katkısı:** İşveren BES’e kendi adına katılabildiği gibi çalışanı adına da katkıda bulunabilmektedir. Çalışanı adına katkıda bulunan işverenler vergi avantajından yararlanabilmektedirler. Hem çalışanlar hem de işverenler, çalışanın brüt maaşının %10’unu geçmemesi şartıyla sağladıkları katkıları gelir ve kurumlar vergisi matrahından indirebilmektedir (Arslan, 2006:112).
- **Şeffaflık:** katılımcılar yatırdıkları katkı paylarını, kendilerinden yapılan kesintileri, tercih ettikleri fon dağılımları gibi bilgileri kendilerine açılan bireysel emeklilik hesaplarından istedikleri zaman takip edebilmektedirler. Katılımcıların yılda 4 kere tercih ettikleri fonları değiştirme hakkı bulunduğu gibi yılda bir kere de tercih ettikleri bireysel emeklilik şirketini de değiştirme hakkı vardır (Akbulak ve Akbulak, 2004:117).
- **Tamamlayıcılık:** BES sosyal güvenlik sistemine alternatif olacak bir sistem olmayıp, aksine sosyal güvenliğin eksikliklerini gideren bir sistemdir. Bireyin BES’e dahil olması var olan sosyal güvenlik kuruluşuna üyeliğinde ve sosyal güvenlik kurumuna karşı sorumluluklarında herhangi bir değişiklik meydana getirmemektedir. BES’e katılan kişi herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşuna dahil ise, dahil olduğu kuruluşa prim ödeme süreci devam eder (Demirpehlevan, 2010:194).
- **Emeklilik:** BES’nden emekli olabilmek için katılımcının, BES’ne ilk giriş tarihinden itibaren 10 yıllık süre zarfında katkı payı ödemesi ve 56 yaşını doldurmuş olması gerekmektedir (Can, 2010:140).

2.4.Bes’nde Devlet Katkısı

Devlet katkısı, 6327 sayılı kanununun 29. maddesi ile 4632 sayılı yasaya eklenen Ek Madde 1’yle düzenlenmiştir (İnneci, 2013:109). Devlet katkısı; kişisel veya gruba bağlı kişisel sözleşmeye ödenen katkı paylarının %25’i oranında devlet tarafından ödenen miktardır. Devlet katkısı tavan sınırı brüt asgari ücretin yıllık tutarının %25’i olup, 2019 yılı için 7.675,20 TL’dir (<https://www.egm.org.tr/bireysel-emeklilik/devlet-katkisi>, web erişim tarihi: 14.06.2018). Kişiler aracılığıyla bireysel emeklilik hesabına aktarılan katkı paylarının %25’ine karşılık gelen miktar, Emeklilik Gözetim Merkezince (EGM) devlet katkısı olarak bireysel emeklilik şirketleri aracılığıyla iletilen bilgiler temel alınarak hesaplanır ve Hazine Müsteşarlığı bütçesine konulan ödenekten katılımcıların ilgili hesaplarına şirketler aracılığıyla aktarılmak üzere EGM’ne ödenir (T.C. Resmi Gazete, Sayı:28338).

Bir katılımcının 1 Ocak-31 Aralık tarihleri dahilinde devlet katkısı olarak alabileceği maksimum tutar, ilgili yıla ait toplam brüt asgari ücret toplamının %25’ini aşamaz. İşverenler ise; ödemenin yapıldığı ayda kazanılan ücretin %15’ini ve yıllık olarak asgari ücretin yıllık tutarının geçmemek şartıyla çalışanları adına ödedikleri katkı paylarını doğrudan harcama yazabilmektedirler (Gülcan, 2017:372-373).

Devlet katkısının kazanılmasında 5’li bir sınıf ayırımına gidilmiştir. Bunlar;

- İlk 3 yıl içerisinde sistemden çıkılması durumunda devlet katkısı kazanılmamaktadır (0 – 3 yıl arasında devlet katkısı %0).
- 3 yıl dolduktan sonra sistemden çıkılması durumunda devlet katkısı %15 kazanılmaktadır (3 – 6 yıl arasında devlet katkısı %15).
- 6 yıl dolduktan sonra sistemden çıkılması durumunda devlet katkısı %35 kazanılmaktadır. (6 – 10 yıl arasında devlet katkısı %35)
- 10 yıl dolduktan sonra ancak 56 yaşın dolmaması halinde sistemden çıkılması durumunda devlet katkısı %60 (10 yıl – 56 yaş öncesi devlet katkısı %60).
- 10 yılın doldurulması ve 56 yaş sınırının geçilmesi halinde emeklilik hakkı kazanılır ve devlet katkısının %100'ü hak edilir (10 yıl ve 56 yaşın dolması durumundan devlet katkısı %100) (Büyükkara ve Balcı, 2014:9).

BES'den ölüm ya da sakatlık nedeniyle ilişiği kesilenler devlet katkısı hesabındaki miktarın tümünü elde ederler. Devlet katkısı hesabındaki miktarlardan hak iddia edilen miktarlar sistemden ayrılma veya emeklilik durumunda katılımcıya ödenmektedir. Ayrıca; devlet katkısı hesabındaki miktarlar haczedilemez, rehnedilemez, iflas masasına dâhil edilemez (T.C. Resmi Gazete, Sayı:28338).

2.5.BES'nin İşleyişi

BES'in işleyişine ilişkin esaslar, "4632 sayılı yasaya göre düzenlenen ve çıkarılan yönetmeliklerle düzenlenmektedir.

2.5.1. Sözleşmenin Kurulması ve Katkıların Toplanması

18 yaşını dolduran, medeni haklarını kullanma ehliyetine sahip tüm gerçek kişiler BES'e katılabilirler. Sisteme girmek isteyen katılımcıların öncelikle kendi tercihlerine göre bir bireysel emeklilik şirketi belirlemeleri ve belirledikleri şirket ile emeklilik sözleşmesi imzalamaları sisteme girmek için yeterlidir. Emeklilik şirketi, katılımcıya sisteme girme kararını etkileyebilecek konular hakkında bilgi verir ve katılımcının emekliliğe yönelik beklentilerine, gelir düzeyine ve yaşına uygun bir emeklilik planı önerisi sunar (<https://www.egm.org.tr/bireysel-emeklilik/bireysel-emeklilik-nedir/>, web erişim tarihi: 01.07.2018). Katılımcının ödeyebileceği katkı payı miktarı belirlendikten sonra karşılıklı olarak sözleşme imzalanır. Katılımcı öneriyi kabul ederek, belgeleri usulüne uygun doldurup imzalaması veya elektronik iletişim araçları kullanarak onaylaması ile bir emeklilik sözleşmesine sahip olabilmektedir. İlk katkı payının ödenmesi ile de emeklilik sözleşmesi başlamış olur (Kaya, 2010:6).

Emeklilik sözleşmesi; şirket nezdinde bireysel emeklilik hesabı açılması, hesaba katkı payı ödenmesi, ödenen katkı paylarının istenilen fonlarda yatırıma yönlendirilmesi ve hesapta toplanan tutarların katılımcıya ödenmesine ait esas ve usullerle tarafların bu kapsamdaki diğer hak ve yükümlülüklerini düzenleyen sözleşmedir. Emeklilik sözleşmesi, katılımcı ile bireysel emeklilik sözleşmesi şeklinde ya da bir istihdam ilişkisine dayalı olarak veya katılımcı adına bir kuruluşla grup emeklilik sözleşmesi şeklinde yapılabilmektedir (T.C. Resmi Gazete, Sayı:24366).

2.5.2.Katkı Paylarının Yatırıma Yönlendirilmesi

Emeklilik şirketi emeklilik sözleşmesinin yürürlüğe girmesinden sonra katkı payını tahsil eder ve katılımcının isteği talebinde ilgili emeklilik yatırım fonuna aktarır (Avcı, 2011:19/20). Katılımcı, birikiminin ne çeşit fon veya fonlarda değerlendirileceğine risk ve getiri beklentisi bağlamında bizzat kendisi karar verebilir. Uzman portföy yöneticileri aracılığıyla fonlar yönetilir. Sistemdeki katılımcılara herhangi bir kazanç garantisi verilmemektedir. Fon portföyündeki varlıklar şirketlerin varlıklarından ayrı bir şekilde Takasbank nezdinde saklanır. Katılımcılar sahip oldukları paylar adedine Takasbank kanalı aracılığıyla istedikleri zaman erişebilmektedirler. Bireysel emeklilik hesaplarına ödenen katkı payları; emeklilik yatırım fonlarında yatırıma yönlendirilmektedir. Emeklilik yatırım fonları ise emeklilik şirketinin portföy yatırım sözleşmesine uygun olarak yönetilir. BES'nde kalınan süre boyunca birikimler bireysel emeklilik hesabında takip edilir ve bireysel emeklilik hesabına ilişkin her türlü bilgi sistematik olarak katılımcıya aktarılır. Bu bilgiler, bireysel emeklilik hesabına yatırılan katkı paylarının tutarlarını, hesaptaki emeklilik yatırım fonlarının detaylarını ve birikimlerin de değerlerini içermektedir (<http://www.egm.org.tr/?sid=69>, web erişimi: 26.02.2014).

2.5.3.Emeklilik Süreci

BES'den emekli olabilme şartlarına bakıldığında, BES'ne minimum 10 yıl katkı payı ödemek ve 56 yaşını doldurmuş olmak gerekmektedir (T.C. Resmi Gazete, Sayı:24366). Katılımcı isterse emeklilik hakkını

daha sonraki yıllarda da kullanabilmektedir. Katılımcının birden fazla emeklilik sözleşmesinin bulunması durumunda ise; tüm sözleşmelerden emekliliği hak edebilmesi için sözleşmelerden birisinden emeklilik şartlarını sağlaması yeterli olmaktadır (Kızılgöçer, 2014:36).

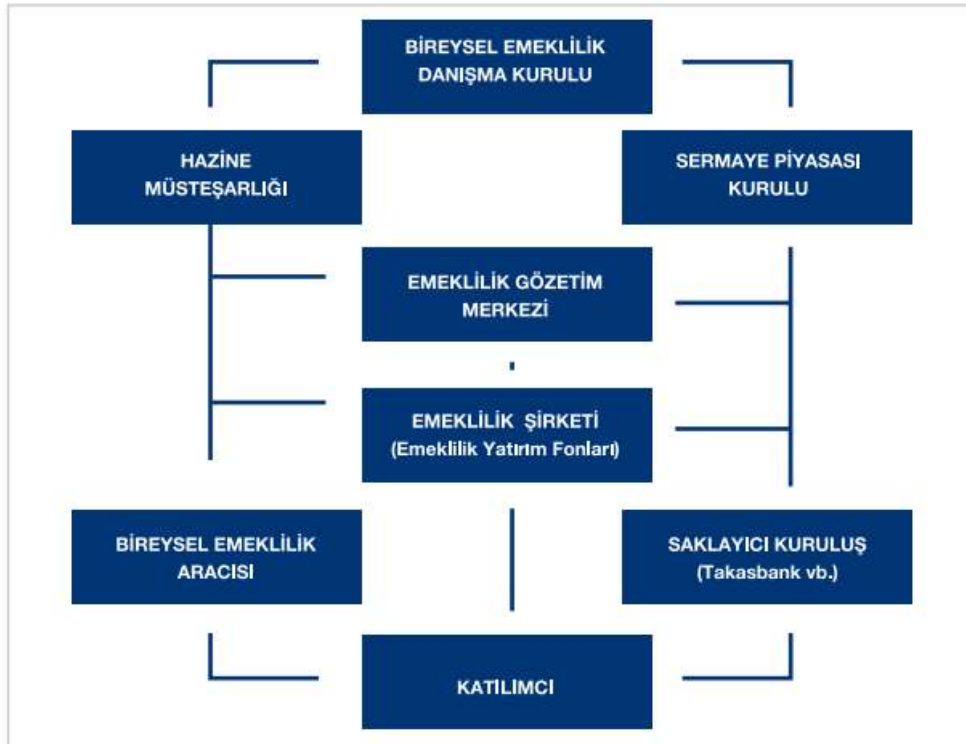
Emekliliğe hak kazanan katılımcı, bireysel emeklilik hesabındaki birikimlerinin bir program dahilinde ödenmesini, tamamının bir defada ödenmesini ya da yapacağı yıllık gelir sigortası sözleşmesi çerçevesinde kendisine aylık bağlanmasını isteyebilir. Katılımcının bu madde kapsamında birikimlerin ödenmesini istemesi veya başka bir şirket veya hayat sigorta şirketi ile yıllık gelir sigortası sözleşmesi yapması halinde şirket, katılımcının hesabındaki birikimleri bildirim ulaşmasından itibaren en geç on iş günü içinde katılımcıya öder veya ilgili şirkete aktarır. Emeklilik sözleşmesi süresi içinde, katılımcının ölmesi durumunda lehtarı, sakatlık durumunun ortaya çıkması halinde ise katılımcı, bireysel emeklilik hesabındaki birikimlerin kendisine ödenmesini isteyebilir (T.C. Resmi Gazete, Sayı:24366).

2.5.4.BES’in Tarafı

BES’in temeli; katılımcı ve emeklilik şirketinden oluşmaktadır. Sistemin ana ögesi ise katılımcıyla emeklilik şirketi arasında yapılan emeklilik sözleşmesidir. Emeklilik şirketleri ve portföy yönetim şirketleri arasında yapılan portföy yönetim sözleşmesiyle emeklilik yatırım fonlarının profesyonel portföy yöneticileri tarafından idare edilmesi sağlanmıştır (Uyar, 2012:31-32).

BES’in birer parçasını oluşturan ve işleyişte rol alan kuruluşlar ve taraflar; katılımcı, portföy yöneticisi, emeklilik şirketi, saklayıcı kuruluş, sermaye piyasası kurulu, hazine müsteşarlığı, bireysel emeklilik danışma kurulu, emeklilik gözetim merkezi ve bireysel emeklilik araçları olarak sıralanabilir (Samancı, 2010:45).

Şekil 1. BES’in İşleyiş Şeması

Kaynak: Suat Uğur, “Özel Emeklilik Türleri ve Bireysel Emeklilik”, Çimento İşveren Dergisi, C:18, Sayı:4, Temmuz 2004, s. 17.

3.ARAŞTIRMANIN AMACI

Önemli avantajlar sağlayan BES’e katılımın artırılması için vatandaşların sistemin güvenilirliğinden, işleyişinden ve kendilerine sağlayacağı faydalardan iyi haberdar olması gerekir. Bu anlamda çalışma Ordu ilindeki işgücüne dahil olan vatandaşların BES hakkındaki farkındalığını, tutum ve düşüncelerini tespit etmeyi amaçlamaktadır. Ayrıca çalışmada kullanılan anket formlarında BES’e kayıtlı olan ve olmayan katılımcılar için farklı soru grupları da oluşturularak, vatandaşların bu sisteme kayıtlılık oranları arasındaki farkların sebeplerinin belirlenmesi amaçlanmaktadır.

4.BES'NE YÖNELİK LİTERATÜR TARAMASI

BES'ne göre yapılan çalışmalar incelendiğinde;

Feldstein'in (1997) çalışmasında sosyal güvenlik kurallarının ve sisteme geçiş düzenlemelerinin ülkeden ülkeye farklı olduğu, ayrıca tasarruf birikimi ve emeklilik faydaları oluşturabilmek için kişilerin yatırım yapmak için oluşturduğu çeşitli bireysel hesapların da var olduğunu belirtmiştir.

Munnell vd. (2002), 1998 Tüketici Finansmanı Anketi verisini kullanarak yaptıkları çalışmalarında ABD'de yaşayan bireylerin özel emeklilik planına katılma kararını etkileyen faktörleri incelemektedirler. 1698 katılımcıdan toplanan veriyle yapılan analizler sonucunda, gelir düzeyi arttıkça özel emeklilik sistemine katılma olasılığının da arttığını göstermişlerdir.

Güleç (2003), incelemeler sonucu elde edilen bilgiler kamu emeklilik sistemlerinin özel emeklilik sistemleri kadar profesyonelce yönetildiği, özel emeklilik sistemlerinin de kamu emeklilik sistemleri kadar güvenilir olması halinde bireylere sosyal güvence sağlayabileceğini göstermiştir.

Benjamin (2003) Amerika Birleşik Devletleri'nde vergi iadesi desteğiyle meydana getirilen bireysel emekliliklerin tasarruf sahiplerinin birikimlerini arttırmasına imkan vermiştir. Bu sayede kiracılar ile herhangi bir sosyal güvenceye sahip olmayan kişilerin tasarruflarının pozitif yönde etkilendiğini tespit etmiştir.

Horoz (2006), Türkiye'de mevcut yapısıyla gönüllülük esasına dayalı olarak faaliyet gösteren BES'nin tam anlamıyla mevcut sosyal güvenlik sistemine tamamlayıcı rol oynayabilmesi için katılımcılara ve işverenlere belli bir miktar katkı payı ödenmesi zorunluluğu getirilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Kaydu (2006) çalışmasında BES'nde tüketici profillerinin Antalya ve Isparta'da farklılaşmasını araştırmıştır. Araştırma sonucuna göre genel olarak sisteme katılan katılımcıların düşük gelirli oldukları buna rağmen ilk etapta yüksek gelirli katılımcılara göre daha fazla sisteme girmeye gönüllü oldukları, ekonomik bağımsızlığa sahip olan bireylerin sisteme katıldıkları görülmüştür.

Gülhan (2007), bireyler için çalışırken sahip oldukları refah seviyesi kamu sosyal güvenlik sistemlerinden alınacak maaşlarla, gelişmiş ülkelerdeki uygulamalara paralel olarak ülkemizde de yapılan düzenlemelerle kişilerin emeklilik günleri adına kendi hesaplarına tasarruf yapabilmeleri için BES geliştirilmiş ve vergi teşvikleri sağlanarak bireyler bu sistem dahilinde tasarrufa özendirilmiştir.

Huberman vd. (2007) ABD'de 793794 çalışandan topladıkları veriyi kullanarak, kadınların özel emeklilik sistemine katılma olasılığının erkeklere kıyasla %6,5 daha yüksek olduğunu göstermişlerdir. Yazarlar bu bulguyu açıklarken kadınların genel olarak tasarrufa daha eğilimli olabileceğini, bunu da genelde daha uzun yaşamalarıyla açıklayabileceğimizi öne sürmektedirler.

Elveren ve Sara (2007) çalışmalarında Türkiye'deki BES'nde cinsiyet farklılıklarını incelemiştir. Çalışmanın sonucunda kadınların erkeklere göre daha düşük ücret aldıklarından dolayı bireysel emeklilik planlarında yapmış oldukları katkı paylarının erkeklerden daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bozkuş ve Elveren (2008) yapmış oldukları çalışmalarında BES'ni cinsiyetçi bir açıdan incelemiştir. Katılımcıların sosyo-ekonomik bilgilerini içeren veri seti kullanılarak erkek ve kadın arasındaki prim miktarındaki farklılığın varlığı ve belirleyicileri incelenmiştir. Yazarlar sistemde genel anlamda kadın ve erkek arasında prim miktarı açısından çok belirgin bir farklılık olmadığını tespit etmişlerdir. Eğitim seviyesinin yüksekliği erkekler için olumlu etkiye sahipken kadınlar için bir etkisinin olmadığı sonucuna ulaşmışlardır.

Koban (2008) çalışmasında BES'nin tüketiciler tarafından nasıl algılandığı, sistemdeki pazarlama sorunları ile tüketicilerin BES'ndeki tercihlerini ve tutumlarını etkileyen faktörler değerlendirilmeye çalışılmış, elde edilen bulgular sayesinde tüketicilerin bireysel emeklilikle ilgili bilinçli olup olmadıkları, nelerin eksik olduğu ortaya konarak, ilgili birimlerin nelere dikkat etmesi gerektiğine yardımcı olunmaya çalışılmıştır.

Şahin vd. (2010) çalışmalarında Türkiye'de BES'nde, cinsiyetin bireylerin sisteme yaptıkları düzenli katkı payları üzerindeki etkilerini ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğini incelemiştir. Çalışmada eğitim düzeyi, gelir ve yaş arttıkça yatırım miktarında artış gözlemlenmektedir. Cinsiyete göre bayanlarda evlilik ve yaşanılan bölgenin gelişmişlik düzeyi haricinde bütün faktörler anlamlılık göstermektedir. Özel emeklilik fonları ve Türkiye'de bireylerin BES'ne giriş kararlarını etkileyen faktörlerin belirlenmesini amaçlayan çalışmalarında

Şener ve Akın (2010) BES'ne giriş kararında çalışma ve gelir düzeyinin önemli bir etken olduğunu tespit etmişlerdir. Gelir düzeyi arttıkça sisteme giriş kararında olumlu etkisinin olduğu ve sisteme yatırılan katkı paylarında da artmasında belirleyici rol oynadığı, eğitim düzeyi yükseldikçe BES'ne katılmaya meyilin arttığı sonucuna ulaşmışlardır.

Fornero ve Monticone (2011) İtalya’da 19551 kişiden toplanan veriyi kullanarak bireylerin özel emeklilik sistemine katılma kararının belirleyicilerini incelemişlerdir. Araştırma sonucuna göre bireylerin yaşı arttıkça özel emeklilik sistemine katılma ihtimalleri artmakta fakat bu etkinin gücü giderek azalmaktadır.

Uyar (2011) çalışmasında Türkiye’de BES ile ekonomik gelişmişlik arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışma sonucunda BES göstergelerinden katılımcı sayısı ile makro ekonomik göstergelerden mevduat faizi arasında anlamlı bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır. Diğer faktörler arasında bir ilişki tespit olmadığı belirlenmiştir.

Anton vd. (2011) İspanya’da oluşturulan vergi iadesine dayalı bireysel emekliliğin tasarruflarda ulusal anlamda bir pozitif yönlü artışa sebep olmadığı sonucuna ulaşmışlardır.

Pitt-Watson (2011) çalışmasında Hollanda ve Danimarka ile benzer özelliklere sahip ülkelerin emeklilik fonları ile ilgilenen kurumların, kurumsallık ve güven konusunda en iyi örneklerden olduklarını ileri sürmüştür. Ayrıca, İngiltere’deki emeklilik sisteminin ise kurumsal yapılarından ötürü sorunlu olduğunu açıklamıştır.

Özer ve Çınar (2012) yapmış oldukları çalışmalarında bir vakıf üniversitesinde akademik personelinin BES’ne bakış açısını değerlendirmişlerdir. Araştırma neticesinde elde edilen bulgular yaş, cinsiyet, çalışma yılı, gelir düzeyi gibi değişkenler ile BES’ne bakış açısı arasında anlamlı ilişkiler bulunduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Heidarpour (2014), Türkiye’de BES çok genç olmasına rağmen kısa zaman zarfında büyük mesafe kat etmiştir. İstatiksel veri sonuçlarına göre her yıl bir önceki yıla göre katılımcı sayısı artmış ve dolayısıyla, katkı payı da artmaktadır. Sonuç olarak bu artışlar ekonomiye yeni kaynak aktarmaktadır.

Sezgin ve Yıldırım (2015) Türkiye’de BES’nin etkinliği ele alınmıştır. Çalışmada katılımcı sayılarının artması paralel olarak farkındalığın arttığını ortaya konmuştur. Ayrıca belirli şartlar dâhilinde sosyal güvenlik daha etkin hizmetler sunacağı belirtilmiştir.

Güneş (2015) Bireylerin BES’ne yönelik tutum ve davranışlarını Karabük ilinde inceleyen bir çalışma yapmıştır. Çalışmanın sonucunda bireylerin BES’ne katılımı etkileyen faktörlerle ilgili bireylerin bireysel emeklilik sistemine dahil olma durumları ile arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Tasarruf imkânı, devlet desteği ve prim ödemesi faktörleri bireyler tarafından daha önemli görülmüştür. Eğitim durumu ve BES’ne dahil olma durumları ile BES’ne katılmaya yönelik tutum ve davranışları arasında anlamlı bir ilişki ortaya çıkmıştır.

Erçetin(2015) Yapılan anket sonuçlarına göre BES'nin katılımcılar açısından çabuk kabul gördüğü ve genel olarak sistemin varoluşundan işleyişinden ve mantığından memnuniyet yüksek olmasa da çalışanlar ve şirketler açısından memnuniyetin oldukça yüksek olduğu söylenebilir. Bu araştırma sadece BES’ne katılanlara yapılmış ve bu çalışma ile bir sektöre uygulanmış ve müşterilerin beklentilerinin bu strateji ile uyumlu olduğu görülmüştür.

Çımrın, Durdu (2015) BES’leri bireyler emeklilik dönemlerinde sadece devletin tüm giderleri karşılmasını beklememekte çalışan insanlar kendi gelecekleri için yatırım yapmaktadır. Böylece devlet de sosyal harcamalarını azaltmakta ve sosyal güvenlik sisteminin merkezinden uzaklaştığı görülmektedir.

Orhan (2015), genç tüketicilerin, BES için gerek devlet gerekse emeklilik şirketleri aracılığıyla düzenlenen tanıtım kampanyaları ve teşvik uygulamalarını yetersiz gördüğü anlaşılmıştır.

Solmaz (2016), Avrupa’da yer alan 7 farklı ülke seçilmiş ve Türkiye ile karşılaştırma yapılmıştır. Elde edilen verilere göre Hollanda gelişmiş bir BES’ne sahiptir. Türkiye’de ise nakit ve mevduata olan yatırım diğer ülkelere göre ön plana çıkmıştır.

Balsızan (2016) Hisse fon grubu dışında kalan emeklilik yatırım fonu grupları için incelenen dönemde etkin bir portföy yönetimine rastlanamamıştır. Bu durum BES’nin geleceği, katılımcılar ve yurt içi tasarruf hedefleri açısından problem oluşturacağı sonucuna ulaşılmıştır.

Başar, Eren ve Bozma (2017), 2005-2014 dönemi verileri ile 14 OECD ülkesi kapsamında; bireysel emeklilik, tasarruf ve cari açık arasındaki ilişkiler panel nedensellik analizi ile incelemiştir. Yurt içi tasarruf oranlarının ülkelerin gelişmişlik seviyelerine göre farklılık göstermekte olduğunu ve ülkelerin tasarruf açığının kapatılması ve cari dengenin sağlanması için BES’nin bu olumsuz durumlar üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmada iki gecikme için tasarruf ve bireysel emeklilik fonları arasında çift yönlü, bireysel emeklilik fonları ve cari açık arasında çift yönlü, cari açıktan tasarrufa doğru ise tek yönlü bir nedensellik ilişkisi elde edilmiştir.

5. ARAŞTIRMA EVRENİ VE ÖRNEKLEM KİTLESİ

Anket çalışmasının evreni Ordu ilinde 15 yaş üzerindeki ve üretime katılabilen ya da katılabilecek durumda olan nüfus bölümü şeklinde tanımlanan işgücüne dahil olan vatandaşlardan oluşmaktadır. Bu vatandaşların BES'e yönelik düşüncelerinin araştırılması amacıyla evren içinden rastgele örnekleme yapılmıştır. Örneklem sayısının belirlenmesi için Ordu ilinin işgücü rakamı ve oranı araştırılmıştır.

TÜİK adrese dayalı nüfus kayıt sistemine göre Türkiye'nin TR90 bölgesinin (Trabzon, Ordu, Giresun, Artvin, Rize ve Gümüşhane) 2018 yılı için nüfusu 2.719.113 kişidir. Bu bölge için 2018 yılında hesaplanan 15 yaş üzeri işgücü ise 1.113.000'dir. Bu işgücü 771.932 olan Ordu ili nüfusuna göre oranlanırsa yaklaşık 316.000 bulunmaktadır. Dolayısıyla Ordu'da 15 yaş üzeri işgücü oranı yaklaşık olarak %41'dir. Bu açıdan araştırmanın evreninin 316.000 olarak alınması makul bir seviyedir. Araştırmada evrenin büyüklüğü belli olduğu için örneklemin tespitinde aşağıdaki formülden yararlanılmıştır (Şanver, 2013:154):

$$n = \frac{Z^2 \pi (1 - \pi) N}{Z^2 \pi (1 - \pi) + (p - \pi)^2 (N - 1)}$$

N:Ana kütle,

n:Örneklem büyüklüğü,

Z:Güven düzeyine göre %95 için: 1,96 alınmaktadır.

π :Evren içindeki ilgilendiğimiz özellikteki birimlerin oranıdır. Bu rakam 0,41 olarak alınmıştır.

(p- π):Göz yumulabilir yanılğı payını göstermektedir.

Yukarıdaki formülün uygulanması sonucu örneklem sayısının 368 olarak alınmasının yeterli olabileceğine karar verilmiştir. Çalışmanın güvenilirliğini sağlaması açısından 390 örneklem (anket) alınmıştır. Toplanan anketlerin incelenmesi sonucunda 19 anket formunun geçersiz olduğu görülerek bunların dışında kalan 371 anket formu araştırmaya dahil edilmiştir.

6. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırmadaki anket sorularına verilen cevaplar SPSS 22.0 (Statistical Package for Social Sciences) programı kullanılarak analiz edilmiştir. Analiz yöntemi olarak betimleyici istatistik yöntemleri olan frekans ve yüzde değerleri kullanılmıştır. Elde edilen bulguların yorumlanması ise %95 güven aralığında 0,05 anlamlılık düzeyinde yapılmıştır.

7. TÜRKİYE'DEKİ BES'NE KAYITLI OLANLAR HAKKINDA GENEL BİLGİLER

- Türkiye'de 19.04.2019 tarihi itibarıyla katılımcıların toplam fon tutarı 82.105,7 Milyon TL, buna ilave devlet katkısı fon tutarı ise 11.771,4 Milyon TL olmuştur.
- BES'e katılım gösteren kişilerin yaş dağılımının ise; 25 yaş altı %4,98, 25-34 yaş arasında %25,52, 35-44 yaş arasındaki %33,42, 45-55 yaş arasındaki %25,26, 56 yaş ve üzeri %10,82 şeklinde gerçekleştiği görülmektedir. Bu katılımcıların %6,3'ü lise ve dengi okul, %6,1'i meslek yüksekokul ve %87,6'sı ise üniversite ve üzeri eğitime sahiptir.
- BES'e en fazla katılımcının yerleşik olduğu ilk 10 il ise yüzdelik dilimler itibarıyla sırasıyla; İstanbul %27,99, Ankara %9,10, İzmir %6,93, Antalya %4,17, Bursa %3,99, Kocaeli %2,61, Adana %2,52, İçel %2,11, Muğla %1,98, Konya %1,96 şeklinde dağılmaktadır.
- Ordu ilindeki katılımcıların cinsiyete göre otomatik katılıma devam durumu 19.04.2019 tarihi itibarıyla incelendiğinde toplam 95.942 adet yapılan otomatik katılım sözleşmesinin 23.838'inin erkek, 12.228'inin kadın katılımcıya ait ve 6 tanesinin cinsiyet bilgisi olmamakla beraber toplamda 36.072 tanesinin devam ettiği görülmektedir. Buna göre otomatik katılımdan cayma oranı yaklaşık olarak %62,4 olmaktadır (<https://www.egm.org.tr/bilgi-merkezi/istatistikler/>, erişim tarihi:05.05.2019).

7.1. Alan Araştırmasına Ait Demografik Özellikler

Katılımcıların yaş, cinsiyet, medeni hal, eğitim durumu, aylık gelir seviyesi gibi çeşitli şahsi özelliklerini belirten demografik özelliklere ait bilgiler metinsel olarak aşağıda sunulmuştur.

Araştırmaya katılan kişilerin 221'inin erkek ve 150'sinin kadın olduğu görülmektedir. Bu durumda erkek katılımcıların oranı %59,6 iken kadın katılımcıların oranı %40,4 olmuştur.

Araştırmaya katılan katılımcılar yaş grupları itibariyle incelendiğinde 15-24 yaşında %20,8, 25-34 yaşında %35, 35-44 yaşında %25,9, 45-54 yaşında %13,5 ve 55 yaş ve üstünde %4,9 oranında katılımcı olduğu görülmektedir.

Medeni durum itibariyle katılımcıların %60,9’unun evli, %35,8’inin bekar ve %3,2’sinin boşanmış kişi olduğu görülmektedir.

Katılımcıların %6,7 oranında ilköğretim, %30,2 oranında lise, %12,7 oranında yüksekokul, %31,8 oranında üniversite, %13,2 oranında yüksek lisans ve %5,4 oranında doktora eğitimi düzeyinde katılımcı bulunmaktadır.

Mesleki duruma ilişkin verilen bilgilere göre; katılımcıların %46,6’sı kamu sektörü, %23,5’i özel sektör, %1,6’sı emekli, %5,4’ü kendine ait olan iş yerinde çalışmakta ve %22,9’u çalışmamaktadır.

Katılımcıların %21,8’i 0-1499 TL arası, %21,3’ü 1500-2499 TL arası, %12,7’si 2500-3499 TL arası, %10’u 3500-4499 TL arası ve %34,2’si 4500 TL ve üzerinde gelir sahibidir.

Katılımcıların aylık gider seviyelerine göre dağılımı Şekil 10’da verilmiştir. Buna göre katılımcıların %11,1’i 0-499 TL arası, %7,5’i 500-999 TL arası, %8,6’sı 1000-1499 TL arası, %7,3’ü 1500-1999 TL arası ve %65,5’i ise 2000 TL ve üzerinde aylık gider seviyesine sahiptir.

Katılımcıların %8,4’ünün Bağ-Kur, %46,2’sinin SSK, %39,7’sinin emekli sandığı, %2,7’sinin özel sandık veya vakıf, %3’ünün Genel Sağlık Sigortası kaydı bulunduğu görülmektedir.

7.2. BES’ne Kayıtlı Olan Katılımcılara Yönelik Yöneltilen Sorulara İlişkin Yanıtlar

Sorular, BES’e kayıtlı olma durumuna göre farklılaştırılmıştır. Buna göre BES’e kayıtlı olan katılımcılara Tablo 1’de verilen sorular, kayıtlı olmayan katılımcılara ise Tablo 21’de verilen sorular yöneltilmiştir.

Tablo 1. BES’ne Kayıtlı Olan Katılımcıların Yanıtları

Bireysel emeklilik sistemine katılmaktaki amacınız hangisidir?	Frekans	Yüzde (%)
Geleceğe yönelik birikim yapmak	86	61,9
Emekliliğimde ikinci bir emekli maaşı elde etmek	18	12,9
İleride çocuğum veya bir yakınım için kullanmak	29	20,9
Diğer	6	4,3
Hangi kanal aracılığıyla sisteme dahil oldunuz?		
Bankalar	113	80,7
Sigorta ve emeklilik şirketleri	27	19,3
Sisteme dahil olduğunuz aracı türünüz aşağıdakilerden hangisi kapsamındadır?		
Tamamen özel finansmanına sahip	20	14,6
Devlet destekli finansmana sahip	117	85,4
E-Devlet, emeklilik şirketiniz ya da diğer kanallar aracılığıyla fonlarınızın durumu hakkında bilgi alıyor musunuz?		
Hayır, birikimlerimi hiç takip etmiyorum	39	27,9
Ara sıra bakıyorum	82	58,6
Düzenli olarak her ay bakarım	19	13,6
Katkı payı ödemeleriniz düzenli (vadesinde veya vadesinde ödenmeyen katkı payının ödeme tarihini takip eden 3 ay içinde ödenmesi) midir?		
Evet	111	80,4
Hayır	27	19,6
Sistemden çıkmayı düşünür müsünüz?		
Ekonomik açıdan olumsuz etkilediği için düşünebilirim	18	12,9
Birikimlerimi daha farklı değerlendireceğim için düşünebilirim	12	8,6
Hedeflediğim birikime sahip olunca ayrılmayı düşünüyorum	28	20,1
Beni herhangi bir şekilde olumsuz etkilemiyor, şimdilik düşünmüyorum	1	43,9
Devlet katkısı almak için asgari 10 yılı doldurduğum takdirde 56 yaşına gelinceye kadar düşünmüyorum	20	14,4
Bireysel Emeklilik Sistemini nereden duydunuz?		
Çevremdeki kişilerden	14	10,1
Reklamlardan	15	10,8
İnternette	7	5,0
Banka ve sigorta şirketlerinden	74	53,2
Diğer	29	20,9

Katılımcıların BES'e katılma amaçlarına yönelik sorulan soruya verdikleri cevaplar incelendiğinde, katılımcıların büyük bir çoğunluğu (%61,9) geleceğe yönelik birikim yapmayı amaçlamaktadır. %20,9'unun ise ilerde çocuğu veya bir yakını için kullanmayı amaçladığı görülmektedir.

Sisteme dahil olma aracı olarak katılımcıların %80,7'sinin bankaları, %19,3'ünün ise sigorta ve emeklilik şirketlerini tercih ettiği görülmektedir.

Sisteme dahil olurken aracı türü olarak katılımcıların %85,4'ünün devlet destekli finansman aracını, %14,6'sının ise tamamen özel finansman destekli aracı türünü tercih ettiği görülmektedir.

Sistemdeki fonlarının durumu hakkında bilgi alma konusunda katılımcılara yöneltilen soruya ilişkin verilen cevaplara göre katılımcıların %58,6'sı ara sıra fonlarının durumu hakkında bilgi almaktayken, %13,6'sı ise her ay düzenli olarak bilgi almaktadır.

Katkı paylarının düzeni olarak ödenip ödenmediğini araştırmaya yönelik sorulan soruya katılımcılar tarafından verilen cevaplar incelendiğinde, katılımcıların %80,4'ünün düzenli ödeme yaptığı görülmektedir. Yani katılımcıların büyük bir çoğunluğu katkı paylarını vadesinde ya da en geç üç ay içinde ödemektedir.

Katılımcıların BES'deki devamlılıklarını araştırmaya yönelik sorulan soruya ilişkin verilen cevaplara göre katılımcıların çoğu (%43,9) herhangi bir şekilde olumsuz etkilenmediği için henüz sistemden çıkmayı düşünmediğini belirtmiştir. Sistemdeki devlet katkısını alabilmek için gereken şartları sağlamayı düşünen katılımcıların oranı ise %14,4 olmuştur.

Katılımcıların BES'i hangi şekilde duyduğunu incelemek amacıyla sorulan soruya verilen yanıtlara göre, katılımcıların yaklaşık yarısı (%53,2) banka ve sigorta şirketleri aracılığıyla, %10,1'i çevredeki kişilerden, %10,8'i reklamlardan, %5'i internetten duymuş ve %20,9'u ise diğer bir şekilde duymuştur.

7.3.BES'ne Kayıtlı Olmayan Katılımcılara Yönelik Yöneltilen Sorulara İlişkin Yanıtlar

BES'e kayıtlı olmayan kişilerin bu sisteme yönelik düşüncelerinin araştırılması amacıyla kendilerine Tablo 2'de yer alan sorular yöneltilmiştir.

Tablo 2. BES’ne Kayıtlı Olmayan Katılımcıların Yanıtları

Geleceğinize yönelik birikim yapmak için bu sisteme dahil olmayı düşünür müsünüz?	Frekans	Yüzde(%)
Kesinlikle düşünürüm	16	7,0
Düşünürüm	66	29,1
Fikrim yok	35	15,4
Düşünmem	86	37,9
Kesinlikle düşünmem	24	10,6
Bireysel emeklilik sistemine dahil olmak isterseniz emeklilik şirketinde aradığımız en önemli faktör aşağıdakilerden hangisi olurdu?		
Emeklilik şirketinin ismi	5	2,2
Emeklilik şirketinin hizmeti	20	8,9
Emeklilik şirketinin getiri oranları	29	12,9
Emeklilik şirketinin güvenilirliği	60	26,7
Hepsi	111	49,3
Bireysel emeklilik sistemine katılmamanızın nedeni nedir?		
BES’in Türkiye’de yeterince tanıtılmadığını düşünüyorum	36	16,2
BES’in yapısal sorunlarının tam olarak çözülmediğini düşünüyorum	23	10,4
Emekli olmak için belirlenen 56 yaşını tamamlamak ve sistemde en az 10 yıl kalmış olmak şartını uygun bulmuyorum	72	32,4
BES’teki yatırım danışmanlarının yeterli bilgiye sahip olduklarını düşünmüyorum	18	8,1
Gelir durumumun yetersiz olması	73	32,9
Bireysel emeklilik sistemine yönelik çekinceniz nedir?		
Girişte alınan aidatı yüksek buluyorum	28	12,4
Sistemde yapılan kesintiler kar elde etmemi engelleyecek düzeydedir	40	17,7
Hayat sigortalarında yaşanan olumsuz tecrübeler	41	18,1
Devlet teşvikinin ilerde kaldırılabilme ihtimali	66	29,2
Fonların doğru değerlendirilememesi endişesi	51	22,6
BES’e hangi koşulda dahil olurdunuz?		
Daha az kesinti yapılsaydı	36	15,9
Gelir düzeyim yüksek olsaydı	76	33,6
Sigorta şirketlerinin sicili daha düzgün olsaydı	9	4,0
Sistemin geleceğine güvenebilseydim	72	31,9
Bu tarz sistemlere hiç bir şekilde katılmam	33	14,6

Sisteme kayıtlı olmayan katılımcıların bu sisteme dahil olabilmeleri için araştırılan soruya ilişkin verilen cevaplara göre katılımcıların yaklaşık yarısı (%48,5) BES’e dahil olmayı düşünmemektedir. Katılımcıların %15,4’ü fikrinin olmadığı belirtmiş, %36,1’i ise genel olarak düşünürüm yanıtını vermiştir.

Katılımcıların sisteme kayıt olmaları için sistemde aradıkları en önemli unsurun tespiti için sorulan soruya ilişkin yanıtlara göre; %26,7’si emeklilik şirketinin güvenilirliği, %12,9’u emeklilik şirketinin getiri oranları, %8,9’u emeklilik şirketinin hizmeti, %2,2’si emeklilik şirketinin ismi şıklarını işaretlemekteyken %49,3’ü ise bu unsurlarını hepsini aradığını belirtmiştir.

BES’e katılmama nedeni olarak verilen cevaplar incelendiğinde en fazla işaretlenen neden gelir seviyesinin yetersizliği olmuştur. Ayrıca BES’ten emekli olmak için aranan şartları uygun bulmama seçeneği ise en fazla işaretlenen ikinci seçenek olmuştur.

Sisteme kayıtlı olmayan kişilerin bu sisteme yönelik çekincelerini tespit edebilmek amacıyla kendilerine yöneltilen soruya verdikleri cevaplar incelendiğinde; katılımcıların çoğunun (%29,2) devlet teşvikinin ilerde kaldırılabilme ihtimali konusunda çekincesi olduğu görülmektedir. Bunu sırasıyla fonların doğru değerlendirilememesi endişesi seçeneği (%22,6), hayat sigortalarında yaşanan olumsuz tecrübeler seçeneği

(%18,1), sistemde yapılan kesintiler kar elde etmemi engelleyecek düzeydedir seçeneği (%17,7) ve girişte alınan aidatı yüksek buluyorum seçeneği (%12,4) izlemiştir.

Katılımcıların hangi koşul altında BES'ne dahil olabileceklerini tespit edebilmek amacıyla yöneltilen soruya ilişkin verilen yanıtlara göre; katılımcıların çoğunun (%33,6) gelir düzeyinin yüksek olması seçeneğini işaretlediği görülmektedir. Katılımcıların %15,9'u ise daha az kesinti yapılsaydı seçeneğini işaretlediği görülmektedir. Dolayısıyla sisteme kayıtlı olmayan katılımcıların yaklaşık yarısının uygun maddi şartlar altında sisteme dahil olabileceği sonucu elde edilmektedir. Yine katılımcıların %31,9'unun sistemin geleceğine güvenebilmesi durumunda sisteme dahil olabilecekleri görülmektedir. Katılımcıların %14,6'sı bu tarz sistemlere hiç bir şekilde katılmam seçeneğini işaretlerken, %4'ü sigorta şirketlerinin sicili daha düzgün olsaydı seçeneğini işaretlemiştir.

SONUÇ

Türkiye'de sistem olarak olmasa da geçmiş yıllarda aile içi yardımlaşma, mesleki örgütlenmeler çerçevesinde yardımlaşma ve değişik adlarda sosyal hizmetler sağlanmıştır. Sosyal güvenlik sistemi diğer ülkelere göre Türkiye'de geç başlayan bir sistemdir. Bunun nedeni ise; sanayileşme sürecine diğer Avrupa ülkelerinden geç girmesinden kaynaklanmaktadır.

Nüfusun yaşlanmasına bağlı olarak aktif işgücü sayısının azalması, erken yaşta emeklilik, primlerin zamanında toplanamaması, kayıt dışı istihdam gibi nedenlerle sosyal güvenliği kullanan tüm ülkelerde finansal sorunlara neden olmuştur. Yaşanan sorunlar nedeniyle bütün dünya ülkeleri sosyal güvenlikte reform yapma ihtiyacı duymuştur. Yapılan reformlar BES'ni ortaya çıkarmıştır.

BES'nin gerek bireyler için gerekse ülke ekonomileri için çok büyük bir öneme sahip olduğu anlaşılmıştır. Bireyler açısından bakıldığında, orta vadede tasarruf sağlayan bireysel emeklilik, uzun vadede ise emeklilik dönemlerinde refah düzeylerinde artış meydana getirmektedir. Ülkeler açısından bakıldığında; ekonomilere uzun vadeli fonlar sağlayarak yatırımların artmasını dolayısıyla üretimin, istihdamın ve bunların sonucu olarak da milli gelirin artmasını sağlamaktadır.

Demografik ve ekonomik özelliklere bağlı olarak bazı ülkelerde BES sosyal güvenliğin alternatifi olarak uygulanırken bazı ülkelerde ise sosyal güvenliğin tamamlayıcısı olarak rol alır.

Devletin yasal olarak uygulamaya koyduğu bireysel emekliliğe otomatik katılımı işverenlerin çalıştırdıkları işçiler için bireyler emeklilik yaptırılmaları zorunlu hale geldi. Ordu'da 19.04.2019 tarihi itibarıyla otomatik olarak kaydı yapılan çalışanlarınsa %62,4'ünün cayma hakkını kullanarak sistemden ayrıldığı görülmektedir. Anket sonuçlarına göre cayma oranının bu derece yüksek olmasının ardında yatan sebeplerin başında sisteme duyulan güven eksikliği, bireylerin farklı birikim değerlendirme yöntemlerini kullanmaları, bireylerin birikim yapamayacak düzeyde gelir sahibi olmaları ve sistemde yapılan kesintilerin fazla olması gelmektedir.

BES'ne katılımın düşük olmasının nedenleri yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim durumu, aylık gelir seviyesi gibi faktörlere farklılaşmaktadır. Çalışmadaki katılımcıların cinsiyetlerine göre ayırım yapılırsa kadınların birikim aracı olarak BES'ni erkeklerden daha fazla tercih ettiği görülmektedir. Erkek katılımcıların en fazla tercih ettiği araç gayrimenkul yatırımı olurken kadınların ise döviz-altın tercihi yüksek çıkmıştır. Katılımcıların çoğunlukla (%60) geleceğinin güvencesi olarak gördüğü sosyal güvenlik sisteminin en önemli sorunu olarak kapsamının yetersiz olması görülmüştür. Ayrıca kaynakların verimsiz kullanılması ve sağlık hizmetlerinin yetersiz olması da algılanan en önemli sorunlardandır.

Her ne kadar çalışmaya katılım gösterenlerin yatırım bilgileri genellikle orta seviyede olsa da BES'ni hiç duymayan veya sistem hakkında az bilgisi olan kişilerin oranı %40,4 olmuştur. Ayrıca sistemin tanıtımının yeterliliğine ilişkin başka bir soruya göre ise katılımcıların %40,5'i sistemin yeterince tanıtımının yapılmadığını düşünmektedir. Bu durum sistem hakkında gerek devletin gerekse işverenlerin yeterli duyuruyu ve tanıtımı yapamadığını göstermektedir.

BES'nde ilave devlet katkısının tamamını alabilmek için sistemde en az 10 yıl kalmış olmak ve 56 yaşını doldurmuş olmak gerekmektedir. Çalışmanın sonuçlarına göre katılımcıların sadece %2,4'ünün hem yaş şartının hem de sistemde kalma süresinin yükseltilmesi gerektiğini düşündüğü, katılımcıların çoğunluğunun ise sistemde kalma süresini uygun ancak yaş kriterini yüksek bulduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle sistemin özellikle yaş kriterinin revize edilmesi sisteme kayıtlılık oranlarını artırabilecek önemli bir unsurdur. Maddi açıdan herhangi bir olumsuzluk yaşamayan ancak yine de sisteme kayıt yaptırmayan katılımcıların bu davranışlarının ardında yadsınamayacak derecede güven sorunu bulunmaktadır. Çünkü daha önce hayat sigortalarında yaşanan bazı olumsuz gelişmelerin bu sistemde de oluşabileceği ve böylece hem devlet katkısını hem de birikimlerini alamama ihtimali sisteme güven duyulmasını zorlaştırmaktadır. Çalışmadaki katılımcıların yaklaşık yarısı devlet güvencesi de olsa BES'ni kısmen güvenli bulmaktadır, diğer katılımcılar

arasında ise oranı biraz daha yüksek olsa da sistemi güvenli bulanlar ile bulmayanların sayısı birbirine yakın bulunmuştur. Öyle ki sisteme dahil olmayan katılımcıların %31,9’unun sistemin geleceğine güvenebilmesi durumunda sisteme dahil olabilecekleri bulgusuna varılmıştır.

BES’ne kayıtlı olan katılımcıların %80,7’si bankalar aracılığıyla sisteme dahil olmuş, katılımcıların %85,4’ü devlet destekli finansman aracını tercih ederek büyük çoğunlukla (%61,9) geleceğe yönelik birikim yapmayı amaçladıkları görülmektedir. Birikim amacından farklı olarak devlet katkısını alabilmek için asgari şartları sağlayarak emekli olmayı düşünenlerin oranı ise %14,4 olmuştur. Bu durum katılımcıların henüz sisteme uzun vadede dahil olmayı amaçlamadıklarını ve emekliliğe tam olarak karar veremediklerini göstermektedir.

Araştırmanın sonuçlarına göre sisteme kayıtlı olan katılımcıların yaklaşık yarısı banka ve sigorta şirketleri aracılığıyla sistemi duymuş ve katılımcıların %80,4’ünün düzenli ödeme yaptığı bilgisine ulaşılmıştır. BES’ne katılmama nedeni olarak verilen cevaplar incelendiğinde en fazla işaretlenen neden gelir seviyesinin yetersizliği iken, yine sisteme hangi durumda dahil olabileceklerini tespit etmeye yarayan soru içinse gelir seviyesinin yüksek olması cevabı en fazla işaretlenen şık olmuştur. Ayrıca katılımcıların %15,9’u ise daha az kesinti yapılmasını istemektedir. Dolayısıyla sisteme kayıtlı olmayan katılımcıların yaklaşık yarısının uygun maddi şartlar altında sisteme dahil olabileceği sonucu elde edilmiştir.

Çalışmadan elde edilen bir diğer sonuç da sisteme kayıtlı olmayan katılımcıların çoğunun (%29,2) devlet teşvikinin ilerde kaldırılabilme ihtimali konusunda çekincesi olduğu ve yaklaşık yarısının (%48,5) BES’ne dahil olmayı düşünmediği bilgisidir.

Ordu ili için genel olarak BES’ne katılımın yüksek oranda gerçekleşmemesinin başlıca nedenleri; sisteme duyulan güvenin yetersizliği, bireylerin tasarruf için ayırabilecekleri gelirin yetersizliği ve devlet katkısından yararlanabilmek için emeklilik şartlarının uygun bulunmamasıdır. Bunun için sistemin daha fazla tanıtımının yapılması ve sisteme duyulan güven sorununun aşılması için gerekli bir takım faaliyetlere ihtiyaç duyulmaktadır.

KAYNAKÇA

- Akbulak, Sevinç ve Yavuz Akbulak, (2004) “Türk Sosyal Güvenlik Sisteminde Yaşanan Sorunlar ve Alınması Gereken Önlemler”, Maliye Hesap Uzmanları Vakfı, Yayın No:17, Ankara.
- Antón, José-Ignacio, Muñoz de Bustillo Rafael., ve Macías Enrique Fernández. (2011) "Supplementary pensions and saving: evidence from Spain", FUNCAS Working, Paper No. 651.
- Apak, Sudi ve Kamer Hagop Taşçıyan, (2010) “Türkiye’de Bireysel Emeklilik Sisteminin Gelişimi”, Ekonomi Bilimleri Dergisi,2(2), 121-129.
- Arslan, Fatih, (2006) “Türkiye’de Bireysel Emeklilik Sistemi, Fon Yaratma Kapasitesi ve Sermaye Piyasaları Üzerine Etkisi”, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Avcı, Emin, (2011) “Türkiye’de Bireysel Emeklilik Şirketi ve Bireysel Emeklilik Şirketlerinin Etkinliği”, Beta Yayıncılık, İstanbul.
- Aydın, Asaf, (2008) “Türkiye’de ve Dünyada Bireysel Emeklilik Sistemi”, Yüksek Lisans Tezi, T.C. Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Aydın Şahin, Şule, Tılıç, R., Helga ve Elveren, Y., Adem (2010). “The Individual Pension System in Turkey: A Gendered Perspective”, Ekonomik Yaklaşım, 21(77), ss. 115-142.
- Balsızan, Hakan Naci. (2016) “Türkiye’de Uygulanan Bireysel Emeklilik Sistemi Dahilinde Faaliyet Gösteren Emeklilik Yatırım Fonlarının Performans Değerlendirmesi”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Başar, Selim. Eren, Murat. ve Bozma, Gürkan., 2017 “Bireysel Emeklilik, Tasarruf Oranı ve Cari Açık Arasındaki İlişki: OECD Ülkeleri Üzerine Bir Uygulama”, International Conferans on Euroasian Economies Bildiri Kitabı, ss. 591-597.
- Bayraktutan, Yusuf ve Mustafa Şahin, (2007) “Bireysel Emeklilik Sektörünün Gelişimi ve Bilgi-Bilişim Teknolojilerinin Kullanımı”, Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi, 2(2), 96-109.
- Benjamin, J. Daniel (2003) “Does 401(k) eligibility increase saving?: Evidence from propensity score Subclassification”, Journal of Public Economics, 87, ss. 1259–1290.
- Bozkuş, S. Cihan ve Elveren Y. Adem (2008) “Türkiyede Bireysel Emeklilik Sistemindeki Cinsiyet Farklılıklarının Analizi”, Ekonomik Yaklaşım, 19(69), ss. 89-106.
- Büyükkara, Gökür ve Mehmet Balcı, (2014) “Bireysel Emeklilik Sisteminde Eski ve Yeni Teşvik Düzenlemeleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme”, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi, 1(1), 1-17.
- Can, Yeşim, (2010) “Bireysel Emekliliğin Türkiye’deki Durumu ve Gelişimi”, Ekonomi Bilimleri Dergisi, 2(2), 139-146.
- Coşkun Özer, Ahu ve Hayrünisa Gürel, (2014) “Türkiye’de Bireysel Emeklilik Sistemi Bilgi Düzeyi ve Bes’e Katılımda Devlet Katkısının Etkisi Üzerine Bir Araştırma”, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 11(25), 159-166.
- Çımrın, F. ve Durdu, Z. (2015) “Türkiye’de Sosyal Güvenlik Sisteminin Dönüşümü Ve Bireysel Emeklilik Sistemi”, HAK-İŞ Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi, Cilt: 4, Yıl: 4, Sayı: 8 (2015/1), 60-75.
- Dağalp, Namık, “Bireysel Emeklilik Sistemi ve Son Gelişmeler”, Banka, Mali ve Ekonomik Yorumlar Dergisi, Erişim Tarihi: 01.06.2018,
- Demirpehlevan, Burhan, (2010) “Avrupa Birliği Ülkeleri ve Türkiye’de Bireysel Emeklilik Sistemi”, Yüksek Lisans Tezi, T.C. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Elveren, Y. Adem ve Hsu, Sara (2007) “Gender gaps in the individual pension system in Turkey”, Working Paper, University of Utah, Department of Economics, No. 2007-06.
- Emeklilik Gözetim Merkezi, Bireysel Emeklilik Nedir?, erişim tarihi 01.07.2018, <https://www.egm.org.tr/bireysel-emeklilik/bireysel-emeklilik-nedir/>.
- Emeklilik Gözetim Merkezi, Emeklilik Sistemi (BES) Hakkında, erişim tarihi 26.02.2014, <http://www.egm.org.tr/?sid=69>.
- Emeklilik Gözetim Merkezi, erişim tarihi 05.05.2019, <https://www.egm.org.tr/bilgi-merkezi/istatistikler/>.
- Emeklilik Gözetim Merkezi, erişim tarihi 14.05.2019, <http://www.egm.org.tr/?sid=69>.
- Emeklilik Gözetim Merkezi, erişim tarihi 14.06.2018, <https://www.egm.org.tr/bireysel-emeklilik/devlet-katkisi/>.
- Erçetin, G.(2015) “Müşteri İlişkileri Yönetiminde Bireysel Emeklilik Sistemi Uygulaması”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Nuh Naci Yazgan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Ergenekon, Çağatay, (1998) Özel Emeklilik Fonları Şili Örneğinden Alınacak Dersler, İMKB Yayınları, İstanbul.
- Feldstein, Martin (1997)“Transition To A Fully Funded Pension System”, Nber Working Paper Series, 6149.
- Fornero, E., Monticone, C. (2011) “Financial literacy and pension plan participation in Italy”, Journal of Pension Economics and Finance, 10(04), 547-564.
- Güleç, B. (2003) “Dünya’da Sosyal Güvenlik Reformu Işığında Türkiye’de Bireysel Emeklilik Sistemi(Riskler ve Öneriler)”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Gülhan, Cem (2007) “Türkiye’de Bireysel Emeklilik Sistemi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Güneş, Hidayet (2015) “Bireylerin Bireysel Emeklilik Sistemine Yönelik Tutum Ve Davranışları: Karabük İlinde Bir Alan Araştırması”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karabük: Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Heidarpour, S. (2014) “Türkiye’de Bireysel Emeklilik Sigortası Pazarının Gelişim Süreci ve OECD Ülkeleri Karşılaştırılması”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, İstanbul.
- Horoz, U. (2006) “Bireysel Emeklilik Pazarı ve Şirket Stratejileri”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Huberman, G., Iyengar, S. S., Jiang, W. 2007. “Defined Contribution Pension Plans: Determinants of Participation and Contributions Rates”, *Journal of Financial Services Research*, 31(1), 1-32.
- İnneci, Ahmet, (2013) “Bireysel Emeklilik Sisteminde Yapılan Yeni Düzenlemeler ve Değerlendirilmesi”, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 22(1), 105-120.
- Kaya, Feridun, (2010) “Sigortacılık”, Beta Yayınları, İstanbul.
- Kaydu, Zerrin (2006) “Bireysel Emeklilik Sisteminde Tüketici Profillerinin Farklılaşması: Antalya Ve Isparta İllerinin Karşılaştırılması Örneği”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Kızılgöçer, Zeynep, (2014) “Bireysel Emeklilik Sistemi ve Bireysel Emeklilik Sistemindeki Sigorta Şirketlerinde Fon Yönetimi”, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Koban, Hakan (2008) “Bireysel Emeklilik Sisteminde Pazarlama: Tüketici Algıları Üzerine Bir Araştırma”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Korkmaz, Esfender. (2007) Sosyal Güvenlikte Yeni Yaklaşım: Bireysel Emeklilik, Yayın No:2006-21, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, İstanbul.
- Köseoğlu, Aylin, (2009) “Veri Zarflama Analizi ile Türkiye’deki Bireysel Emeklilik Şirketlerinin Etkinliğinin İncelenmesi”, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, İstanbul.
- Munnell, A., Sunden, A., Taylor, C. 2002. “What determines 401(k) plan participation and contributions?”, *Social Security Bulletin*, 64(3), 64-75.
- Nazlıgül, Gülcan, (2017) “Bireysel Emeklilik Sistemi Farkındalığı: Üniversite Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma”, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 9(21), 369-383.
- Orhan, M. (2015) “Bireysel Emeklilik Sistemi Ve Genç Tüketicilerin Algı Ve Tutumları Üzerine Bir Araştırma”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özbolat, Murat, (2004) “Türkiye’de Hayat Sigortaları ve Bireysel Emeklilik Sistemi”, Detay Yayıncılık, 1.baskı, Ankara.
- Özer, Özlem ve Çınar Evren. (2012) “Bir Vakıf Üniversitesi Akademik Personelinin Bireysel Emeklilik Sistemine Bakış Açısının Değerlendirilmesi”, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 9(19), 75-88
- Öztürk, Yavuz, (2010) “Dünyada ve Türkiye’de Bireysel Emeklilik Sistemi: Türkiye Performansı Üzerine Değerlendirmeler”, Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Pitt-Watson, D. (2011). “Tomorrow’s Investor”, *Pensions*, 16, ss.191-205.
- Samancı, Selen, (2010) “Türkiye’de Bireysel Emeklilik Sisteminin Analizi ve Tüketicilerin Yaklaşımları Üzerine Bir Araştırma (Ankara İli Örneği)”, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Sezer, Fatma, (2008) “Bireysel Emeklilik Sistemi ve Fonlarının Performans Değerlendirmesi”, Yüksek Lisans Tezi, T.C. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Sezgin, Selami. Yıldırım, Tuba (2015) “Türkiye’de Bireysel Emeklilik Sisteminin Etkinliği”, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi, S. 2, ss. 123-140.
- Solmaz, A. (2016) “Bireysel Emeklilik Fonlarının Türkiye Ekonomisindeki Önemi Gelişimi ve Avrupa Birliği Ülkeleri ile Karşılaştırılması”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şanver, Cahit, (2013) “Gelir Üzerinden Alınan Vergilerde Vergi Güvenlik Önlemleri Ve Mükelleflerin Vergi Güvenlik Önlemlerine Uyumu Araştırması”, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Şener, Orhan ve Akın, Faruk (2010) “Özel Emeklilik Fonları Ve Türkiye’de Bireylerin Bireysel Emeklilik Sistemine Giriş Kararlarını Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma”, Marmara Üniversitesi, İ.İ.B.F Dergisi, 28(1), ss. 291-312.
- T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı, erişim tarihi 14.05.2017, <http://www.bireyselemeklilik.gov.tr/tarihce.htm>.
- Uğur Suat, (2004) “Özel Emeklilik Türleri ve Bireysel Emeklilik”, Çimento İşveren Dergisi, C:18,Sayı:4, Temmuz.
- Uyar, Hilal İlgin, (2012) “Bireysel Emeklilik Sistemi”, Detay Yayıncılık, Ankara.
- Uyar, Hilal İ. (2011) “Türkiye’de Bireysel Emeklilik Sistemi İle Ekonomik Gelişmişlik Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yanardağ, M. Özgür , (2010) “Türkiye’de Sosyal Güvenlik Sistemi ve Bireysel Emeklilik Sisteminin Etkinliği: Muğla İli Üzerine Ampirik Bir İnceleme”, Doktora Tezi, Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.

- 4632 sayılı Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu, Madde: 20, Erişim Tarihi: 19.01.2019, <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2001/04/20010407.htm/20010407.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2001/04/20010407.htm>,
- 6327 Sayılı Bireysel Emeklilik Tasarruf Ve Yatırım Sistemi Kanunu ile Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, Madde: 29, erişim Tarihi 26.06.2018, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/06/20120629-1.htm>.